

”Sepolla on selvästi hyvä päivä” :
**Semanttis-pragmaattinen analyysi *Salattujen elämien* jaksosten
nimien huumorista**

**Kandidaatintutkielma
Miina Kakko
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
2019**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Kakko Miina Anna Ilona	
Työn nimi – Title ”Sepolla on selvästi hyvä päivä” : Semanttis-pragmaattinen analyysi Salattujen elämien jaksoiden nimien huumorista	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 20
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Kandidaatintutkielmassani tarkastelen sitä, kuinka huumori muodostuu televisiosarja <i>Salattujen elämien</i> jaksoiden nimissä. Pyrkimyksenäni on selvittää, millaisilla kielellisillä keinoilla tämä huumori luodaan. Aineistonani on <i>Salattujen elämien</i> tuotantokausien 2010–2011 ja 2011–2012 jaksoiden nimet. Jaksoja on näissä kahdessa tuotantokaudessa yhteensä 358, ja niistä olen valikoinut tutkimukseni kannalta olennaisimmat. <i>Salatut elämät</i> on suomalainen draama- ja saippuasarja, jota esittää MTV3-kanava. Jaksoiden nimet ovat suuri osa televisiosarjan hauskuutta, sillä ne kertovat jaksoiden sisällöstä kekseliäillä, humoristisilla ja mielenkiintoisilla kielellisillä keinoilla.</p> <p>Analyysimenetelmänäni käytän laadullisen analyysin perusmenetelmää, teemoittelua. Laadullinen tutkimus on tutkielmalleni relevanttia, sillä tavoitteenani on ymmärtää, millaisilla kielellisillä keinoilla huumori muodostuu kyseisessä aineistossa. Lähestymistapani on aineistolähtöinen ja teoriasidonnainen.</p> <p>Tutkimuksestani selvisi, että <i>Salattujen elämien</i> jaksoiden nimissä huumoria muodostetaan monilla erilaisilla kielellisillä keinoilla. Huumoria synnyttävät keinot luokittelevat kolmeen kategoriaan: 1) leksikaalinen monitulkintaisuus, 2) äänteellinen muuntelu ja 3) interdiskursiivisuus eli perustava intertekstuaalisuus. Kunkin jaksoiden nimi liittyy olennaisesti kyseisen jaksoiden sisältöön, ja sen takia vastaanottajan onkin oltava perillä siitä, mitä sarjassa tapahtuu. Ajankohittaisen tiedon lisäksi vastaanottajalla täytyy olla riittävästi sekä kielellistä että kulttuurista tietoa ymmärtääkseen jaksoiden nimien sisältämää huumoria.</p> <p><i>Salattujen elämien</i> jaksoiden nimiä tarkastellessani sain tietoa siitä, millainen huumori on kulttuurissamme yleistä. <i>Salatut elämät</i> kertoo suomalaisten arjesta kerrostalorapussa, ja vaikka tapahtumat ovatkin tosielämään verrattuna usein aika värikkäitä, liittyvät ne suomalaisten ihmisten elämään. Näiden tapahtumien kautta muodostetaan huumorilla rikastetut jaksoiden nimet, joissa näkyvät selvästi suomalaisiin vetoavat huumorin kielelliset keinot.</p>	
Asiasanat – Keywords semantiikka, pragmatiikka, huumori, laadullinen sisällönanalyysi, interdiskursiivisuus, äänteellinen muuntelu, leksikaalinen monitulkintaisuus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	1
1.2 Aiempi tutkimus	2
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1 Merkitysten tutkimisesta	4
2.2 Keskeiset käsitteet	5
3 AINEISTO JA ANALYYSIMENETELMÄT	7
3.1 Aineiston esittely	7
3.2 Analyysimenetelmä	8
4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	9
4.1 Leksikaalinen monitulkintaisuus	9
4.1.1 Polysemia	9
4.1.2 Homonymia	10
4.1.3 Metaforat	11
4.2 Äänteellinen muuntelu	11
4.2.1 Äänteiden vaihtaminen	11
4.2.2 Äänteiden lisääminen	12
4.2.3 Äänteiden poistaminen	13
4.2.4 Riimit	14
4.2.5 Allitteraatiot	15
4.3 Interdiskursiivisuus	16
4.3.1 Sananlaskut	16
4.3.2 Idiomit	17
4.3.3 Teokset	17
5 PÄÄTÄNTÖ	19
LÄHTEET	21

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Kielellinen leikittely ja siitä syntyvä **huumori** kuuluu kulttuuriimme ja siihen törmää niin lehdistössä, laulujen sanoituksissa kuin juuri televisiosarjoissakin. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *huumorilla* tarkoitetaan 'leikillisyyttä, kujeellisuutta ja jopa pilailua'. Kielellinen leikittely tuottaa mielihyvää ja se viihdyttää, edellyttäen toki, että kielellinen huumori ymmärretään. Huumoria ja sen kielellisiä keinoja on tärkeää tutkia, sillä se on olemassa olevaksi todistettu ja käsitetty osa ihmisten sosiaalista kommunikaatiota (Alexander 1997: 3). Tarkastelemalla suomalaisen televisiosarjan kielellistä huumoria vain saadaan tietoa siitä, millainen huumori on kulttuurissamme keskeistä sekä millainen huumori on kiellettyä ja millainen hyväksyttyä. Huumorin ja komiikan avulla liikutaankin näkyvän ja ei-näkyvän, ilmaistun ja ei-ilmaistun, sallitun ja kielletyn välillä ja niiden avulla voidaan kielellisesti käsitellä asioita, jotka näyttävät olevan kulttuurissamme kaikkein torjutuimpia (Knuuttila 2015: 13).

Huumorin ymmärtäminen lähentää ihmisiä, mutta myös vastaavasti sen ymmärtämättömyys voi aiheuttaa esimerkiksi muista syrjäytymistä. Huumorintaju on ihmisessä arvostettu ominaisuus, ja leikinlaskua ymmärtämätön henkilö helposti leimataan tosikoksi (Knuuttila 2015: 12). Sanaleikkien ja niiden muodostaman huumorin ymmärtäminen on osa kulttuurisen tiedon jakamista. Huumorin kielellisten keinojen ymmärtämiseen tarvitaan siis sekä kielellistä että kulttuurista tietoa. Ymmärtäessään vitsin kuulija osoittaa olevansa nokkela, ja samalla hän osoittaa ymmärtävänsä yhteisöllistä tietoa. (Liukkonen 2010: 9.) Jollei joko kuulija tai vitsin kertoja tunnista sosiokulttuurista tietoa, johon kielen käyttöön perustuva huumori pohjautuu, on vitsin ymmärtäminen miltei mahdotonta (Liukkonen 2010: 10 mukaan Chiaro 1992: 11). Huumorin ymmärtäminen viihdyttää ja tuottaa mielihyvää. Kielellisellä huumorilla on juuri sen takia merkitystä ihmisen henkiselle hyvinvoinnille. Hyvinvointiin vaikuttaa positiivisesti myös ryhmään kuuluvuuden tunne, joka syntyy kielellisen huumorin ymmärtämisen kautta. (Ritvanen 2009: 6.) Myös huumorin ymmärtämisestä syntyvällä naurulla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisen terveyteen ja fyysiseen hyvinvointiin (Liukkonen 2010: 9; Ritvanen 2009: 6).

Pyrin tutkimuksessani selvittämään, millaisiin kielellisiin keinoihin huumori muodostuu suomalaisen *Salatut elämät* -televisiosarjan jaksosten nimissä. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten huumori muotoutuu *Salatut elämät* -sarjan jaksojen nimissä?
2. Millaisilla kielellisillä keinoilla tämä huumori syntyy?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tehtävänä on selvittää, mitä huumorin keinojen luokituksia aineistosta löytyy. Toinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään tarkemmin, mitä kielellisiä keinoja jokainen luokka pitää sisällään.

FremantleMedian vastaavan tuottajan Marko Äijön mukaan jaksojen nimet keksii stooritiimi eli sama työryhmä, joka kirjoittaa valmiiksi tarinoiden jaksokohtaiset rungot ja kohtausten tarkan kuvauksen. Työryhmään kuuluu muun muassa sarjan pääkirjoittaja Teemu Salonen, story editor sekä vaihtelevia jäseniä. Jaksojen nimiä keksittäessä sääntöjä ei ole, mutta jokainen niistä liittyy jollain lailla jakson tapahtumiin, henkilöihin, teemoihin tai mihin vain sisällön tasoon. Tärkeä työväline on vapaa assosiaatio. Äijön mukaan jaksojen nimet ovat kuin *Salkkarit* itse: arvaamattomia ja viihteellisiä vailla genrerajoituksia. (Äijö 2019.)

1.2 Aiempi tutkimus

Juuri televisiosarjan jaksojen nimiin liittyvän huumorin aiempaa tutkimusta ei kovin paljoa ole, ja tämän takia siihen liittyvän tutkimuksen tekeminen on tärkeää. Huumorin kielellisistä keinoista tutkimusta on tehty kuitenkin paljon. Kielellisillä keinoilla luodun huumorin muodostumista on aiemmin tutkinut muun muassa Salla Kajanmaa kandidaatintutkielmassaan (2017). Hän on tutkinut huumorin muodostumista Disneyn animaatioelokuvassa *Frozen – Huurteinen seikkailu* ja käyttänyt pääteorianaan huumorin inkongruenssi- eli yhteensopimattomuusteoriaa, johon huumori pohjautuu. Sen valossa Kajanmaa on löytänyt aineistostaan monta huumorin keinoa kuten sanailu, personifikaatio, stereotypia, sarkasmi ja vitsailu. Kajanmaan tutkimustuloksista on selvinnyt myös se, että hänen aineistonsa jokaisella hahmolla on oma, kehitetty tapansa käyttää huumoria, ja tämä rakentaa hahmon persoonaa.

Kielellistä leikittelyä ovat tutkineet muun muassa Anne Maijastiina Vilenius ja Ranja Ritvanen. Molemmat heistä ovat tutkineet sarjakuvia, Vilenius *Fingerporia* ja Ritvanen *Viiviä ja Wagneria*. Pro gradussaan Vilenius (2010) on tarkastellut kielellistä leikittelyä niin sana-, lauseke- kuin lausetasollakin ja pääsääntöisesti hän on keskittynyt aineistonsa monitulkintaisuuteen. Ritvanen (2009) on löytänyt Viivistä ja Wagnerista monia samoja kielellisen

leikittelyn keinoja kuin minä *Salattujen elämien* jaksojen nimistä. Ritvanen on tarkastellut muun muassa aineistonsa leksikaalista monitulkintaisuutta ja äänteellistä muuntelua. Ritvanen on huomionnut myös aineistossaan esiintyvän intertekstuaalisuuden, jota Viivissä ja Wagnerissa käytetään luomaan huumoria viittaamalla muun muassa henkilöihin ja tunnettuihin ilmiöihin. Intertekstuaalisuutta huumorin elementtinä on tutkinut aiemmin myös muun muassa Mikko Hakala pro gradussaan vuonna 2012. Myös hän on käyttänyt aineistonaan sarjakuvaa, Fingerporia. Hakala on tehnyt tutkimuksessaan huomion, että Fingerporin huumori rakentuu hyvin monipuolisiin intertekstuaalisiin viittauksiin: viittauskohteita voivat olla niin kulttuuri, aikakaudet kuin tuotemerkit ja logotkin. Huumoria ja huvittavuutta on tutkinut aiemmin myös Jukka Talve artikkelissaan *Huumori tekstin ja kokemuksen risteyksessä – Huvittavuuden prosessin systeemiteoreettisia suuntaviivoja* (2005). Talve on artikkelissaan esitellyt *huvittavuuden systeemin*, jolla tarkoitetaan mitä tahansa tilannetta, jossa kokija huvittuu. Huvittavuuden synnyttäjänä voi toimia lähes mikä vain – esimerkiksi jonkin hauskan tapahtuman muistelu tai vaikkapa kome-diaelokuva. (Talve 2005: 9.) Tutkimukseni näkökulmasta huvittavuuden synnyttäjänä toimisivat tarkastelemani televisiosarjan *Salattujen elämien* jaksojen nimet.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Teoreettisen viitekehysten olen jakanut kahteen alalukuun selkeyttäakseni kappaletta, sillä tutkielmalleni relevantteja ja tärkeitä käsitteitä on hyvin paljon. Ensimmäisessä alaluvussa käsitelen tarkemmin lähestymistapaani eli semanttis-pragmaattista kielentutkimusta. Toisessa alaluvussa määrittelen analyysiosuuttani varten tarvittavia, tutkimukselleni keskeisiä käsitteitä.

2.1 Merkitysten tutkimisesta

Tarkoitukseni on tutkia merkityksiä, joten tutkimukseni on semanttis-pragmaattista kielentutkimusta. Siinä yhdistyvät **semantiikka** ja **pragmatiikka**, joiden erottaminen ei ole kovin yksinkertaista. Semantiikkaa ja pragmatiikkaa käsitelläänkin usein pääsääntöisesti yhdessä (Larjavaara 2007). Semantiikka on tutkimusta kielen välityksellä viestityistä merkityksistä ja semantiikan perustana onkin se, kuinka ihmiset välittävät merkityksiä kielen erilaisilla osasilla (Saeed 2011: 3, 5). Semantiikalla tarkoitetaan nimenomaan koodinmerkitysten kuvaamista. Semantiikan avulla saamme ennen kaikkea tietoa kielen ilmausrakenteen eli sanojen, muotojen ja lauseiden merkityksistä ja niiden merkitysten muutoksista. Semantiikka jaetaan huomion kohteen mukaan kahteen eri osa-alueeseen: **leksikaaliseen semantiikkaan** eli sanasemantiikkaan ja **syntaktiseen semantiikkaan** eli lausesemantiikkaan. Sanasemantiikassa tutkimuskohteena ovat sanojen merkitykset, lausesemantiikassa taas lauseiden merkitykset. (Kangasniemi 1997: 22.) Tutkimukseni on pääsääntöisesti sanasemanttista tutkimusta, mutta sen lisäksi tarkastelen myös aineistoni intertekstuaalisuutta. Pragmatiikka määritellään käytön merkityksen kuvaamiseksi merkityksen tulkinnan ja ilmaisemisen näkökulmasta. (Larjavaara 2007: 12–13, 27.) Aiemmin vain semantiikkaa on nimitetty merkitysopiksi, mutta Matti Larjavaara (2007: 28) on laajentanut merkitysopin käsitteen tarkoittamaan sekä semantiikkaa että pragmatiikkaa, eli merkitysten tutkimista kaikkiaan. Tätä samaa tarkoittamaan käytetään välillä myös termiä **pragmasemantiikka** (Larjavaara 2007: 28), joka on hyvin olennainen oman tutkimukseni kannalta. Tulen käyttämään tätä määritelmää merkitysopista, sillä merkitykseen ja sen tulkintaan vaikuttaa suuresti myös konteksti eli pragmaattinen näkökulma asiaan. Jotta voin tutkia huumorin kielellisiä keinoja, on huomioitava kielellisen leikkittelyn keskeinen lähtökohta. Huumorin muotoutumisen mahdollistaa ihmiskielen kaksitasoisuus eli se, että muoto ja merkitys on mahdollista erottaa toisistaan (Kytömäki 1986: 47).

2.2 Keskeiset käsitteet

Leksikaalisella monitulkintaisuudella eli sillä, että keskenään samanasuisilla leksikaalisilla yksiköillä on eri merkitykset (Laalo 1989: 220), on suuri osa kielellisen huumorin muodostumisessa. Leksikaalinen monitulkintaisuus voidaan jakaa **polysemiaan** ja **homonymiaan**. Polysemiolla tarkoitetaan sitä, että yhdellä lekseemillä eli sanalla on useita toisiinsa liittyviä merkityksiä. Leksikaaliset sanat ovat siis monimerkityksisiä, esimerkiksi verbi pitää voi tarkoittaa täytymistä, tykkäämistä tai kiinni pitämistä. Homonymia voidaan määritellä erilähtöisten ja erimerkityksisten sanojen samanasuisuudeksi: esimerkiksi *turkillä* voidaan tarkoittaa joko turkista tehtyä vaatetta tai turkin kieltä. (Laalo 1989: 220.) Homonymia voidaan jakaa kahteen alakategoriaan: **täydelliseen homonymiaan** ja **sananmuotohomonymiaan**. Täydellisestä homonymiasta on kyse, kun kahden erimerkityksisen sanan kaikki muodot ovat ulkoasultaan samanlaisia (*haka* 'laidunmaa'; *haka* 'koukkumainen, salpaava laite'). Sananmuotohomonymiassa kahden eri sanan asut ovat samankaltaisia vain joissakin muodoissa. Sananmuotohomonymia voidaan edelleen jakaa kahteen alatyypin. **Muotoryhmän sisäisessä homonymiassa** kahden eri sanan samat muodot ovat samanasuiset ja joissakin tapauksissa tällaisia samanasuisia muotoja voi olla useitakin (*kuusi* 'lukusana' ja *kuusi* 'puu' ovat samanasuisia esimerkiksi yksikön nominatiivissa ja monikon eräissä muodoissa, mutta erilaisia vaikkapa monikon genetiivin muodoissa *kuutten* ja *kuusten*). Muotoryhmän sisäisen homonymian lisäksi sananmuotohomonymiassa esiintyy **muotoryhmien välistä homonymiaa**, jossa sanojen samanasuiset muodot ovat kahden eri sanan muotoja (muoto *teosta* voi olla yksikön elatiivi *teko*-substantiivista tai substantiivin *teos* yksikön partitiivi). (Kangasniemi 1997: 49.)

Muita tutkimukseni kannalta olennaisia käsitteitä ovat muun muassa **äänteellinen muuntelu** ja **metafora**. Äänteelliseen muunteluun kuuluvat **riimit** eli loppusoinnut (*siili* ja *viili*) ja **allitteraatiot** eli alkusoinnut (*aurinko armas*). Äänteellistä muuntelua on myös esimerkiksi sanojen äänteiden vaihtaminen (*kannibaali* > *kännibaali*), äänteiden poistaminen (*röyhkeä* > *röhkeä*), äänteiden lisääminen (*mustikka* > *munstikka*) tai äänteiden paikkojen vaihtaminen (*presidentti* > *dresipentti*). Metafora taas on yksi vahvimmista uusista merkityksiä luovista voimista. Metaforassa määrämerkityksistä sanaa tai muuta merkkiä on alettu käyttämään uudessa yhteydessä silloin, kun merkitys on löytänyt uudessa yhteydessä luontevan kuvaannollisen funktion. (Larjavaara 2007: 123.) Esimerkkinä metaforasta on sanonta ”*elämä on seikkailu*”. Metaforien lisäksi aineistossani esiintyy myös **sananlaskuja**. Outi Lauhakangas on määritellyt sananlaskun yleiseksi, yhteiseksi ja perinteiseksi viisaudeksi luokitelluksi väitteeksi (Knuuttila 2015:

127). Hän kirjoittaa myös, että sananlaskujen on huomattu elävän kielessä varmemmin ja pidempään, jos ne tehoavat myös etäämmällä alkuperäisestä tehtävästään. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että niiden väännökset tunnustetaan tutun sananlaskun muunnoksiksi. (Knuuttila 2015: 132.) Metaforien ja sananlaskujen lisäksi tarkastelen aineistostani löytyviä **idiomeja**. Suomen kielen perussanakirjassa termi idiomi on määritelty kahdella tapaa: 1) 'jollekin kielelle tai yksilölle ominainen ilmaus'; 2) 'jollekin yksilölle tai yhteisölle ominainen puhetapa tai kielimuoto' (Nenonen 2002: 2). Idiomit ovat yleensä pidempiä kuin yhden sanan mittaisia, mutta lyhyempiä kuin sananlaskut. Idiomit ovat usein lausekkeita, joiden syntaktinen muuntelu on varsin yleistä: esimerkiksi suomen kielessä melkein minkä tahansa sanonnan pystyy jossakin kontekstissa muuntamaan toisenlaiseen syntaktiseen muotoon (Nenonen 2002: 4). Idiomit sijoittuvat leksikon ja syntaksin välimaastoon, ja idiomia voidaankin pitää merkitykseltään kivettyneenä lausekemaisena ilmauksena eli leksikaalistuneena syntagma (Nenonen 2002: 27 mukaan Karlsson 1994: 1777).

Eräs tutkimukseni kannalta keskeisistä käsitteistä on **intertekstuaalisuus**, sillä mitä tahansa tekstiä tulkitaan suhteuttamalla se muihin teksteihin, ympäristöön, kokemukseen, aiempaan tietoon ja odotuksiin (Liukkonen 2010: 11 mukaan Mikkonen 2001: 73). Laajimmillaan intertekstuaalisuuden käsitteellä tarkoitetaan sitä kaikkea, mikä tekee yksittäisen tekstin ymmärtämisen mahdolliseksi (Heikkinen, Lauerma & Tiililä 2012: 111 mukaan Baumann 2004). Se on siis tekstienvälisyyttä, ja tässä termi teksti käsitetään laajana. Käsite kattaa perinteisen tekstin lisäksi myös esimerkiksi kuvan ja puheen. Intertekstuaalisuuden jako sekä avoimeen että perustavaan intertekstuaalisuuteen perustuu kriittisen diskurssintutkimuksen teoreetikon Norman Faircloughin ajatuksiin. Avoimella intertekstuaalisuudella tarkoitetaan toisten tekstien eksplisiittistä läsnäoloa ja sen tyypillisiä ilmenemismuotoja ovat sitaatti ja referaatti. (Heikkinen ym. 2012: 105.) Aineistoni analyysissä relevantimmaksi nousee kuitenkin intertekstuaalisuuden toinen muoto, perustava intertekstuaalisuus eli **interdiskursiivisuus**. Siinä vierasta ääntä ei ole merkitty näkyväksi esimerkiksi lainausmerkein tai muin keinoin. Interdiskursiivisuus viittaa tekstin ja tekstilajien, kielenkäytön alueiden, tyylien, diskurssien, näkökulmien ja kielellisesti tuotettavien ideologisten merkitysten suhteisiin. (Heikkinen ym. 2012: 107.) Perustavan intertekstuaalisuuden käsitettä lähelle tulee erityisesti kirjallisuudentutkimuksesta tuttu termi alluusio, jolla tarkoitetaan lähdeään suoraan lainaamattomia epäsuoria viittauksia (Heikkinen ym. 2012: 108).

3 AINEISTO JA ANALYYSIMENETELMÄT

3.1 Aineiston esittely

Aineistonani käytän *Salatut elämät* -sarjan jaksojen nimiä tuotantokausilta 2010–2011 ja 2011–2012. Tarkastelemiani jaksojen nimiä on yhteensä 358, ja olen valinnut niistä tutkielmani kannalta oleellisimmat. Juuri tuohon aikaan seurasin sarjaa itse eniten ja mielenkiintoni jaksojen nimiä kohtaan heräsi. Ne olivat hauskoja ja mielikuvituksellisia ja niiden ansiosta sarja sai minut katsojaksi. *Salatut elämät*, lempinimeltään *Salkkarit*, on Suomen suosituin päivittäis-sarja. Se on suomalainen draama- ja saippuasarja, jota esittää MTV3-kanava. Helsingin kuvitteelliselle Pihlajakadulle sijoittuvan sarjan ensimmäinen jakso esitettiin 25. tammikuuta vuonna 1999 (Määttänen 2019), ja tänä vuonna juhlistaankin *Salkkareiden* 20-vuotisjuhlavuotta. *Salatut elämät* kertoo naapuruston värikkästä elämästä ja sarjan pääosissa nähdään muun muassa näyttelijät Maija-Liisa Peuhu (Ulla Taalasmaa), Esko Kovero (Ismo Laitela) ja Sami Uotila (Aki Nikkinen) (Wikipedia 2019). *Salatut elämät* on Suomessa poikkeuksellinen saippuasarja, sillä suomalaisessa televisiossa ei ole tyypillistä, että samaa sarjaa tehdään kahta vuosikymmentä (Määttänen 2019). Osa sarjan suosioista on jaksojen kekseliäiden nimien ansiota. Jaksojen nimien huumorin ymmärtämisen kannalta onkin välttämätöntä, että vastaanottaja on perillä *Salattujen elämien* ajankohtaisista tapahtumista.

Salatuista elämistä esitetään uusi jakso jokaisena arkipäivänä kello 19.30 ja silloin suuri osa suomalaisista istuu television ääressä. Sarja on siis oleellinen osa monen suomalaisen henkilön elämää ja vuoden 2018 alussa tehdyn katselututkimuksen mukaan *Salatuilla elämillä* oli keskimäärin noin 750 000 katsojaa yhtä jaksoa kohden (MTV3 2018). Kyseisen televisiosarjan jaksojen nimiä on tärkeää tutkia, sillä ne kertovat tietoa siitä, millaista huumoria kulttuurissamme esiintyy. Tutkimukseni on tärkeä myös siksi, että aiempaa tutkimusta suomenkielisen huumorin kielellisistä keinoista on tehty lähinnä vain sarjakuvista. *Salkkari*-jaksojen nimien avulla voimme mahdollisesti myös tutustua kielellisesti asioihin, jotka näyttävät olevan kulttuurissamme kaikkein torjutuimpia (Knuuttila 2015: 13) ja asioihin, jotka saatetaan käsittää yleisesti tabuna. Sarja onkin herättänyt paljon huomiota sen käsittelemien teemojen takia. Vuosien varrella *Salatuissa elämissä* on esiintynyt niin kuoleman lavastamista, kidnappauksia kuin homoseksuaalisuuttakin, ja nämä sekä kaikki muutkin teemat heijastuvat usein myös jaksojen nimiin.

3.2 Analyysimenetelmä

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimuksessani analyysimenetelmänä toimii laadullisen analyysin perusmenetelmä, teemoittelu. Aineistoani tarkastellessa on helppoa muodostaa tiettyjä teemoja ja niiden muodostamisen jälkeen voidaan helposti lähteä tarkastelemaan jokaista teemaa yksityiskohtaisemmin. Ensin tarkastelin molempien tuotantokausien jaksojen nimiä ja keräsin niistä huumorin kielellisiä keinoja. Tämän jälkeen luokittelin nämä keinot sopivan kategorian alle. Kielellisten keinojen asettaminen tiettyyn kategoriaan ei ollut ongelmattonta, sillä moni keinoista olisi sopinut myös johonkin toiseen kategoriaan. Esimerkiksi metaforaksi luokittamani jakson nimi *Cindyn hääyö on pelkkää painajaista* olisi luonteeltaan sopinut myös polysemiaan, kuten myös allitteraatioksi asettamani jakson nimi *Joonatan ei siedä kalleuksiinsa kajoamista*. On siis tärkeää huomata aineistoni kielellinen rikkaus, sillä useat jaksojen nimien sisältämistä huumoria luovista keinoista voivat edustaa montaakin keinoa.

Laadullinen tutkimus on tutkielmalleni relevanttia, sillä tavoitteenani on ymmärtää, millaisilla kielellisillä keinoilla huumori muodostuu juuri tässä aineistossa. Laadullisen tutkimuksen ydintavoitteena voidaankin pitää jonkin tietyn ilmiön ymmärtämistä (Kalaja, Alanen & Dufva 2011: 19). Aineistonani toimivat siis *Salatut elämät* -televisiosarjan 358 jakson nimeä tuotantokausilta 2010–2011 ja 2011–2012. Aineistoni lähestymistapa on aineistolähtöinen ja teoriasidonnainen, mikä tarkoittaa sitä, että analyysissä on teoreettisia kytkeitä, mutta se ei suoraan pohjautu tiettyyn teoreettiseen malliin (Eskola 2001: 137). Lisäksi käytän Youtube-videoita jaksojen juonen muistamisen tukena. Tutkimukseni metodi on semanttis-pragmaattinen analyysi, jonka avulla pystyn tarkastelemaan jaksojen nimissä syntyviä merkityksiä ja niiden muodostamisen tapoja.

4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

Ensiksi tarkastelen aineistoni leksikaalista monitulkintaisuutta polysemian, homonymian ja metaforien näkökulmasta. Tämän jälkeen pureudun jaksojen nimien äänteelliseen muunteluun muun muassa äänteiden vaihtamisen ja riimien avulla. Viimeiseksi tarkastelen aineistoni perustavaa intertekstuaalisuutta eli interdiskursiivisuutta: yksinkertaisesti siis viittauksia toisiin teksteihin.

4.1 Leksikaalinen monitulkintaisuus

4.1.1 Polysemia

Monessa jakson nimessä on hyödynnetty juuri polysemiaa huumorin muodostamisessa. Sanalla *nimetön* voidaan Kielitoimiston sanakirjan mukaan tarkoittaa 'adjektiivia, joka viittaa nimeään ilmaisemattomaan, anonyymiin tai tuntemattomaan'. Toinen Kielitoimiston sanakirjan antama merkitys kyseiselle sanalle on 'pikkusormen viereinen sormi'.

1) Cindy on *nimettömän* ongelman edessä (2140. jakso)

Tämän jakson nimessä leikitellään *nimetön*-sanon polysemiolla. Nimestä voidaan päätellä, että roolihahmo Cindy Rintalan ongelma on hänelle tuntematon tai sitten ongelma koskeekin kosintaa. Jotta voimme tulkita ongelman koskevan kosintaa, on meillä oltava kulttuurista tietoa siitä, että kihlauksen merkiksi sormus laitetaan yleensä vasemman käden nimettömään.

Sanalla *kakku* tarkoitetaan usein ensisijaisesti leivonnaista. Toinen merkitys sanalle *kakku*-sanalle on kuitenkin vankeusrangaistus. (KS s.v. *kakku*). *Salattujen elämien* 2215. jakson nimessä leikitelläänkin kakun monilla merkityksillä. Jakson nimessä käytetyn polysemian ymmärtämistä helpottaa se, jos vastaanottaja on tietoinen sarjan henkilöistä ja ajankohtaisista tapahtumista. Salatuissa elämissä Kuulan suku on rikollisuuteen taipuvainen, joten voidaan päätellä, että jakson nimen perusteella jollekin Kuulan suvun jäsenistä on luvassa vankeusrangaistus.

2) Kuulan suvulle on *kakkua* tarjolla (2215. jakso)

4.1.2 Homonymia

Täydellistä homonymiaa esiintyy esimerkissä kolme. Adjektiivi *lapsellinen* on hieman negatiivissävytteinen ja Kielitoimiston sanakirja antaa sille muun muassa seuraavat määritelmät: 'lapsenomainen, yksinkertainen ja naiivi'. Lapsellisella voidaan tarkoittaa myös henkilöä, jolla on lapsi tai lapsia (WS s.v. *lapsellinen*). 1957. jakson nimessä adjektiivi liittyy tähän jälkimmäiseen määritelmään, sillä jakson nimi viittaa siihen, kun Tuukka Aaltonen ehdottaa naisystävälleen Cindylle perheenisäyksen hankkimista. Sana *lapsellinen* on genetiivimuodossa, mutta sillä ei ole merkityksen kannalta väliä, sillä täydellisessä homonymiassa kahden sanan kaikki muodot ovat ulkoasultaan samanlaisia.

3) Tuukka tekee *lapsellisen* ehdotuksen (1957. jakso)

Esimerkeissä 4 ja 5 on kyse sananmuotohomonymiasta. Sananmuotohomonymia jaetaan siis muotoryhmän sisäiseen homonymiaan ja muotoryhmien väliseen homonymiaan. *Salattujen elämien* 2303. jakso päättyy siihen, kun pieni poika Severi Sievinen puhuu puhelimesta mumminsa kanssa, ja mummi sanoo: ”*Pian pääset jännälle retkelle mummin kanssa*”. Ilmaus ”*jännä retki*” viittaa kyseisen jakson nimessä matkatoimiston antiin.

4) Severi innostuu matkatoimiston *annista* (2303. jakso)

Jakson nimessä leikittely syntyykin siitä, että se jää oman tulkintamme varaan, onko roolihammo innoissaan matkatoimiston tarjonnasta eli annista (KS s.v. *tarjonta*) vai hänen mummistaan, joka suunnittelee retkeä – mummin nimi kun sattuu olemaan Anni. Jakson nimessä elatiivimuoto ”*annista*” on kuitenkin kirjoitettu pienellä alkukirjaimella, joka viittaisi *anti*-substantiiviin. Jakson numero 2303 nimessä esiintyy siis muotoryhmän sisäistä homonymiaa.

Sana *kamalasti* voidaan laskea joko adverbiksi, joka tarkoittaa 'paljon' tai 'hirveästi' (KS s.v. *kamalasti*), tai sitten substantiiviksi, joka viittaa huumelastiin (KS s.v. *kama* ja *lasti*). Yhdyssanassa *kamalasti* sanan perusosa on *lasti* ja määriteosana toimii *kama*. Adverbi *kamalasti* taas on sanasta *kamala* johdettu ja päätteellä *-sti* muodostettu adverbi. Sarjassa Peppi Puolakka on sekaantunut huumeisiin, ja jakson sisältöön liittyen 2138. jakson nimessä on voitu hyödyntää muotoryhmien välistä homonymiaa.

5) Peppiä pelottaa *kamalasti* (2138. jakso)

4.1.3 Metaforat

Painajaisella tarkoitetaan Kielitoimiston sanakirjan mukaan ensisijaisesti 'painajaisunta'. Sanalla on kuitenkin myös kuvaava merkitys, jolloin painajainen voi tarkoittaa 'jotakin uhkaavaa tai painostavaa' (KS s.v. *painajainen*). Jaksossa 1989 Cindy näkee hääyönään painajaista siitä, että Tuukka haluaa hänen kanssaan pian lapsia, joten tässä tapauksessa painajaisen merkitys on tuo ensimmäinen. Verbillä *painaa*, josta substantiivi *painajainen* on johdettu, voidaan tarkoittaa myös seksin harrastamista (US s.v. *painaa*). Jos jakson nimeä tarkastelisi polysemian näkökulmasta voitaisiin sanalla *painajainen* viitata myös seksiin, jolloin sen merkitys muuttuisikin kaksimielisiksi.

6) Cindyn hääyö on pelkkää *painajaista* (1989. jakso)

4.2 Äänteellinen muuntelu

4.2.1 Äänteiden vaihtaminen

On olemassa vanha sanonta, jonka mukaan kaikki tiet vievät Roomaan (Wikipedia 2018), ja tätä sanontaa on käytetty jakson numero 2164 nimen huumorin luomiseen. *Salattujen elämien* 2164. jakson nimessä sananalkuinen *r* vaihtuu *k*:ksi, jolloin merkityskin muuttuu. Jotta ymmärrämme tämän jakson nimen sisältämän sanaleikin, on meillä oltava kulttuurista tietoa liittyen sanontoihin.

7) Janne tajuaa kaikkien teiden vievän *koomaan* (2164. jakso)

Kyseisessä jaksossa Janne Haukkala on huolissaan tyttöystävänsä Iida Mustosen äidistä. Iidan äiti on joutunut onnettomuuteen ja vajonnut koomaan. Janne yrittää kaikin keinoin piristää tyttöä, mutta Iida torjuu kaikki yritykset, sillä hän ei pysty ajattelemaan mitään muuta kuin koomassa makaavaa äitiään. Lopulta Janne väsyä yrityksiin piristää Iidaa, sillä jokainen yritys epäonnistuu ja päättyy riitaan Iidan koomassa olevan äidin tilanteesta.

Äänten vaihtamista esiintyy myös jakson numero 2275 nimessä. Suomen kielessä on ilmaus ”kuulla kummia”, jolla tarkoitetaan sitä, että kuullaan jotakin ihmetyttävää tai hämmästyttävää (KS s.v. *kumma*). Tämän jakson nimessä sanan *kumma* ensimmäinen äänne on vaihdettu toiseksi konsonantiksi, *m*-äänteeksi, jolloin merkitys tuossa partitiivimuodossa muuttuu toiseksi.

8) Paula kuulee *mummia* (2275. jakso)

2275. jaksossa Severi tahtois mennä niin sanotun Anni-mumminsa luokse kyläilemään, mutta se ei käy. Hän inttää äidilleen, että kaikki muutkin kaverit käyvät mummolassa, jolloin Severin äiti Paula Sievinen ehdottaa, että mennään sitten isovanhemmille kylään. Severi sanoo, että hän ei halua sinne vaan Anni-mummin luokse, ja äiti vastaa pojalle, että eihän Anni edes ole tämän oikea mummi. Tähän Severi huudahtaa, että ”*Onpas!*”, ja Paula kysyy hämmennyneenä, että kuinka niin. Severin vastaus on pojan mukaan salaisuus ja tämä näkyy myös jakson nimessä: Paula kuulee kummia mummista.

4.2.2 Äänteiden lisääminen

Sanalla *kultivoitunut* tarkoitetaan ’hienostunutta tai sivistynyttä’ (WS s.v. *kultivoitunut*). Kyseiseen sanaan on lisätty toinen *t*-äänne, jolloin sanan sisälle on muodostunut geminaatta eli kaksoiskonsonantti *tt*. Kultivoituneesta on tullut ”kulttivoitunut”, joka ei oikeasti edes ole suomen

kielen sana. Tämä uusi, *Salattuja elämiä* varten kehitetty sana on kuitenkin kuvaava jakson sisältö huomioiden.

9) Cindy ei ole kovin *kulttivoitunut* (2216. jakso)

Jaksossa numero 2216 Cindyn sisko Matleena Rintala kertoo tälle, että heidän äidillään on pahanlaatuinen syöpä. Vanhemmat odottavat siskoksia kotiin maalle, mutta Cindy ei ole lähdössä Matleenan mukaan, sillä hän ei ole vielä valmis kohtaamaan vanhempiaan tai ketään muitakaan lahkolaisia. Cindyn vanhemmat kuuluvat kulttiin, josta Cindy on eronnut – siitä siis uusi sana ”kulttivoitunut”.

Ääniteitä on lisätty myös jakson 2276 nimeen. ”Totuuden äänellä” tarkoitetaan sitä, että totuus tulee aina ilmi. 2276. jakson nimessä sanan *ääni* loppuun on lisätty konsonanti *t* ja vokaali *e*, jolloin sanan merkitys muuttuu toiseksi. *Äänitteellä* tarkoitetaan Kielitoimiston sanakirjan mukaan ’äänitettyä tallennetta, joka sisältää puhetta, musiikkia tai muuta vastaavaa ääntä’.

10) Totuuden äänite viiltää Pepin sydäntä (2276. jakso)

Jakson alussa Pepin ystävät Heidi Aaltonen ja Jiri Viitamäki sekä poliisi yrittävät vakuuttaa tälle, että Pepin ihastus Sergei Kuula vain leikkii hänen kanssaan. Sergei kuitenkin väittää Pepille, että on tosissaan kiinnostunut työstä. Poliisi Antti Polvijärvi juttelee Sergein kanssa ja samalla äänittää heidän välisensä keskustelun. Jakson lopulla kolmikko antaa Pepin kuunnella tuon äänitteen, jossa Sergei paljastaa, ettei hän välitä Pepistä alkuunkaan.

4.2.3 Ääniteiden poistaminen

Aineistossani esiintyy myös ääniteiden poistamista, joka on eräs *Salattujen elämien* jaksosten nimissä hyödynnetty huumorin keino. Suomen kielessä on olemassa ilmaus ”kärsiä kaamosväsymyksestä”. *Kaamoksella* tarkoitetaan Kielitoimiston sanakirjan mukaan ’kaamosaikaa eli synkkää syksy- ja talviaikaa’, kaamosväsymyksellä tämän kaamosajan aiheuttamaa väsymystä.

Sanasta *kaamos* on kuitenkin poistettu *m*-ääne, jolloin merkityskin on muuttunut: *kaaoksella* tarkoitetaan sekasortoa (KS s.v. *kaaos*). Jaksossa 2220 Isabella Holm potee väsymystä ollessaan jatkuvasti ylitöissä kaoottisen työtilanteen vuoksi ja nukahtaa pöydän ääreen. Tämä väsymys on huomioitu myös jakson nimessä:

11) Isabella kärsii *kaaosväsymyksestä* (2220. jakso)

Kielitoimiston sanakirjan mukaan *happihyppelyllä* tarkoitetaan ulkoilua (KS s.v. *happihyppy*). *Apen* määritelmä taas on 'puolison isä' (KS s.v. *appi*). Sanan *happihyppely* alusta on poistettu äänne *h*, jolloin merkitys on muuttunut toiseksi. Tällä alun *h*-äänteen poistamisella 2247. jakson nimeen on keksitty jakson sisältöä kuvaava sanaleikki. Jaksossa 2247 Tale eli Onni Taalasmaa lähtee appihyppelylle eli tyttöystävähedokkaansa Matleenan isän perään ulos, kun isä yrittää viedä tytön pois kaupungista takaisin maalle.

12) Tale lähtee *appihyppelylle* (2247. jakso)

4.2.4 Riimit

Riimit ovat yksi yleisimmistä huumorin kielellisistä keinoista, ja jo pienet lapset osaavat muodostaa rimmaavia sanapareja hauskuuttaakseen toisiaan ja itseään. Jakson 2242 nimessä leikitellään sanaparilla *tissuttelu–hissuttelu*. *Tissuttelu* tarkoittaa alkoholin hidastahtista juomista (US s.v. *tissuttelu*), *hissuttelulla* taas voidaan viitata hiljaa olemiseen. Tässä jaksossa Helena Kuula on huolissaan miehensä Seppo Taalasmaan juomisesta ja häntä kyllästyttää, ettei asiaan näytä tapahtuvan muutosta. Sepon ongelmat alkoholin kanssa tiedostetaan, mutta ne ikään kuin sivuutetaan – kukaan ei oikein osaa tehdä tälle ongelmalle mitään. Alkoholiongelma näkyy myös jakson nimessä, jossa se on vaikeasta luonteestaan huolimatta puettu humoristiseen muotoon riimien avulla.

13) Helenaa korpeaa *tissuttelusta* *hissuttelu* (2242. jakso)

Myös 1992. jakson nimessä leikitellään riimeillä. Aiemman esimerkin ilmeisin rimmaava osuus oli geminaatta *tt*, mutta tämän jakson nimessä hyödynnetään erilaista riimiä: pitkää vokaalia sanoissa *liike* ja *lääke*. Kielitoimiston sanakirja on määritellyt *liikkeen* seuraavasti: 'paikan, asennon t. aseman muutos'. *Lääkkeelle* on annettu merkitys lääkeaine, mutta kuvaavassa merkityksessä se tarkoittaa parannuskeinoa tai apua (KS s.v. *lääke*). Jakson nimi viittaa siihen, että Tuukka aikoo lähteä Etelä-Amerikkaan saadakseen etäisyyttä elämäänsä Helsingissä. Hänen mielestään paras tapa saada ongelmat selviksi, on lähteä liikkeelle selvittelemään päätään.

14) Tuukan mielestä *liike* on paras *lääke* (1992. jakso)

4.2.5 Allitteraatiot

Allitteraatiota hyödynnetään huumorin tehokeinona usean jakson nimessä. Umpitavu on konsonanttiin päättyvä tavu. Jaksossa 2222 Joonatan Sievisellä on salainen arkku ja siihen sopiva avain, joka häviää hänen huoneestaan. Joonatan syyttää Severiä avaimen varastamisesta ja alkaa raivota tälle. Näihin tapahtumiin kyseisen jakson nimi *Joonatan ei siedä kalleuksiinsa kajoamista* viittaa. Kielitoimiston sanakirja määrittelee *kalleuden* 'arvokkaaksi esineeksi, aarteeksi'. Kalleudella voidaan tarkoittaa tietyissä tilanteissa myös penistä (US s.v. *erektio*). Jakson nimi voidaan siis myös tulkita kaksimielisesti, jolloin kyse on polysemiasta.

15) Joonatan ei siedä *kalleuksiinsa kajoamista* (2222. jakso)

Jakson nimessä on asetettu kaksi samalla äänteellä alkavaa lekseemiä peräkkäin, jolloin allitteraatio syntyy: *kalleuksiinsa kajoamista*. Molempien sanojen alkutavutkin sointuvat yhteen vaikka *kal-* on umpitavu eli konsonanttiin päättyvä tavu ja *ka-* avotavu eli vokaaliin päättyvä tavu. Näiden tavujen yhdistävät tekijät ovat *k-* ja *a-*äänteet.

Toinen esimerkki allitteraatiosta esiintyy *Salattujen elämien* 2209. jakson nimessä:

16) Jiri piilottaa Heidiltä *positiivisen puolensa* (2209. jakso)

Tässäkin jakson nimessä sen kaksi viimeistä sanaa muodostavat allitteraation: ne molemmat alkavat *p*-äänteellä. Tämänkin jakson nimen merkitys muuttuu, jos se tulkitaan polysemian näkökulmasta. Sanalla *positiivinen* voidaan viitata joko 'negatiivisen vastakohtaan, myönteiseen' tai 'etsityn ilmiön, sairauden tms. olemassaoloon' (KS s.v. *positiivinen*). Jos tarkastelisin tätä jakson nimeä polysemia-kategorian alaisuudessa, olisi mahdollista miettiä, piilottaako Jiri Heidiltä myönteisen puolensa vai tiedon siitä, että hänellä on jokin sairaus. Jakson tapahtumien mukaan nimi kuitenkin viittaa siihen, että Jiri salaa tyttöystävältään saaneensa HIV-tartunnan.

4.3 Interdiskursiivisuus

4.3.1 Sananlaskut

Monet *Salattujen elämien* jaksojen nimistä rakentuvat tunnettujen sananlaskujen varaan. Suomen kielessä on sanonta ”minkä taakseen jättää, sen edestään löytää”, jolla tarkoitetaan sitä, että jos esimerkiksi salaat totuuden jostakin asiasta ja kerrot totuuden sijasta valheen, totuus tulee kyllä ilmi vielä tulevaisuudessa. 1950. jakson nimessä tällä sananlaskulla on leikitelty:

17) *Minkä taakseen jättää, sen moottorikelkasta löytää* (1950. jakso)

edestään-sana on vaihdettu sanaksi *moottorikelkasta*, jotta jakson nimi kuvaisi paremmin jakson sisältöä. Jaksossa moottorikelkka on nimittäin keskeisessä roolissa, sillä joku on ajanut vahingossa moottorikelkalla Ismo Laitelan yli yrittäessään satuttaa Isabellaa. Näin pienellä muutoksella, lekseemin vaihdoksella, sananlaskun merkitys pysyy kuitenkin samana, ja tuttu sanonta on edelleen tunnistettavissa.

Eräs toinen tunnettu sananlasku, jota *Salatuissa elämissä* on hyödynnetty, on ”kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”:

18) *Kuva kertoo enemmän kuin tuhat Miikaa* (1954. jakso)

Tätäkin sananlaskua on muokattu vaihtamalla sana toiseen, jotta sanaleikki kuvaisi hyvin jakson sisältöä: sananlaskun viimeinen sana *sanaa* on vaihdettu nimen Miika partitiivimuotoon *Miikaa*. Jaksossa numero 1954 Ossi Puolakka ja poliisi Antti yrittävät selvittää Antin siskon Sara Polvijärven katoamista. He uskovat, että katoamistapaukseen liittyy eräs heidän tuttunsa, Miika Mäkelä. Antti keskustelee Miikan kanssa, mutta Miikan jutut tuntuvat menevän pahasti ristiin: hän sanoo, ettei ole käynytkään paikassa, josta Saran auto on löytynyt. Antti on kuitenkin saanut käsiinsä valvontakameravideon, josta hän näkee, että Miika valehtelee.

4.3.2 Idiomit

Myös idiomeja käytetään *Salattujen elämien* jaksojen nimissä synnyttämään huumoria. Idiomilla 'päästää sammakko suustaan' tarkoitetaan sitä, että henkilö tokaisee vahingossa tai epähuomiossa jotakin sellaista, mitä ei olisi ehkä pitänyt sanoa (Holsteyn 2007). Jakson 1947 nimessä tähän ilmaukseen on lisätty kuitenkin subjekti eli Katariina, jonka suusta sammakko pääsee sekä lekseemi *kuollut*:

19) Katariinan *suusta pääsee kuollut sammakko* (1947. jakso)

Kuolleella viitataan tässä yhteydessä kuolleeseen henkilöön (KS s.v. *kuollut*), Saraan, jonka kuolemaan Katariina Mäkelä oli osallisena. Saran veli, poliisi Antti, tulee Katariinan työpaikalle kyselemään tältä siskonsa katoamisesta. Epähuomiossa Katariina kuitenkin vastaa Anttille, ettei tiedä Saran kuolemasta sen enempää kuin Anttikaan. Tällöin Antti huudahtaa: ”*Sähän tunnut tietävän aika paljonkin enemmän, mä en nimittäin tiennyt, että Sara on kuollut.*”

4.3.3 Teokset

Interdiskursiivisia viittauksia teoksiin – niin elokuvaan, kappaleisiin kuin kirjoihin – esiintyy aineistossani runsaasti. 1987. jakson nimessä on interdiskursiivinen viittaus Tove Janssonin teokseen *Kuka lohduttaisi Nytyitä?* vuodelta 1960 (Ahola 1997). Kyseinen lainaus on tunnistettava alkunsa *kuka*-sanan, konditionaalimuotoisen *lohduttaa*-verbinsä ja partitiivimuotoisen

objektinsa ansiosta. Jakson numero 1978 nimessä objektiksi on vaihdettu *Salkkareiden* hahmo Heidi:

20) *Kuka lohduttaisi Heidiä?* (1978. jakso)

Sanalla *lohduttaa* tarkoitetaan Kielitoimiston sanakirjan mukaan 'lohdun tuottamista, jkn surun tai pahan mielen tms. lievittämistä'. Kuten verbistä voidaan päätellä, *Salattujen elämien* 1978. jaksossa Heidillä on sydänsuruja. Jiri kertoo hänelle, ettei pysty sitoutumaan parisuhteeseen ja uskollisuuteen ja lähtee.

Tunnettuun teokseen viitataan myös 2211. jaksossa, jossa Seppo saapuu humalassa kotiin, ja jakson nimen mukaan Sepolla on selvästi hyvä päivä. *Selvä päivä* on artisti Petri Nygårdin single albumilta *Kaikki tai ei mitään* ja se on julkaistu vuonna 2010 (Wikipedia 2017). Kappaleen kertosäkeessä lauletaan ”selvästi hyvä päivä”, ja 2211. jakson nimessä onkin luultavasti viitattu juuri siihen Nygårdin kappaleen kohtaan.

21) Sepolla on *selvästi hyvä päivä* (2211. jakso)

Ilmaus ”selvästi hyvä päivä” on myös polyseeminen. *Selvä*-sanalla voidaan tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan esimerkiksi seuraavia asioita: 1) 'aistimin selvästi erottuva t. erotettava', 2) 'helposti tajuttava t. käsitettävä' ja 3) '(henkilö,) joka ei ole alkoholista tm. muista humalassa'. Sana *selvästi* voi olla myös adverbi, jolla voidaan tarkoittaa esimerkiksi 'ilmiselvästi tai ilmeisesti' (KS s.v. *selvästi*).

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessani tarkastelin sitä, kuinka huumori muotoutuu *Salattujen elämien* jaksojen nimissä tuotantokausilla 2010–2011 ja 2011–2012. Aineistonani käytin 358 jakson nimeä, joista valikoin tutkimukseni näkökulmasta olennaisimmat. Kandidaatintutkielman pituus huomioiden valitsemani aineisto oli kuitenkin liian laaja. Teoreettisena viitekehyksenä käytin pragmasemantiikkaa eli sekä semantiikkaa että pragmatiikkaa, jotka yhdessä tutkivat merkityksiä. Tutkimukseni aineiston lähestymistapani oli aineistolähtöinen ja teoriasidonnainen eli se ei suoraan perustunut mihinkään teoriaan. Analyysimenetelmäni oli kvalitatiivisen sisällönanalyysin perusmenetelmä teemoittelu. Teemoittelun avulla löysin aineistostani kolme kategoriaa, joihin jaottelin huumoria synnyttävät kielelliset keinot: 1) leksikaalinen monitulkintaisuus, 2) äänneellinen muuntelu ja 3) interdiskursiivisuus. Jaksojen nimiä tarkasteltuani löysin monia kielellisen huumorin keinoja, jotka löysivät paikkansa näistä kategorioista. Huumoria muodostavien kielellisten keinojen jaottelu oli hyvin samantapainen kuin Ranja Ritvasen gradussa ”*Kielellä leikkely sarjakuvassa Viivi ja Wagner*” (2009), jossa hän tutki sarjakuvan huumoria ja sen keinoja.

Tutkimuksestani selvisi, että *Salattujen elämien* jaksojen nimien sisältämä huumori on hyvin rikasta, ja sitä muodostetaan todella moninaisilla keinoilla. Monet jaksojen nimistä olisivat sopineet muihinkin luokituksiin kuin niihin, joihin itse olen ne asettanut. Tästä esimerkkinä metaforaksi luokittelemani jakson nimi, *Cindyn hääyö on pelkkää painajaista*, olisi luonteeltaan sopinut myös polysemiaan, kuten myös allitteraatioksi asettamani jakson nimi *Joonatan ei siedä kalleuksiinsa kajoamista*. Esimerkiksi jaksojen nimiin sisältyvät metaforat voidaan tulkita kaksimielisiksi, jos niitä tarkastellaan polysemian näkökulmasta. Kielelliset huumorin keinot usein siis limittyivät toistensa kanssa ja yksi keino saattoi edustaa useampaa luokitusta. Ymmärtääkseen jaksojen nimien huumoria, on vastaanottajalla oltava riittävästi sekä kielellistä että kulttuurista tietoa – muuten kielellinen hauskuus saattaa jäädä helposti huomaamatta. Vastaanottajan täytyy olla tietoinen myös draamasarjan ajankohtaisista tapahtumista sekä erityisesti henkilöiden taustoista ja heidän välisistä suhteistaan. *Salattujen elämien* jaksojen nimiä tarkastellessani sain tietoa siitä, millainen huumori on kulttuurissamme suosittua: monen jakson nimen sisältämä huumori viittaa aiheisiin, joita pidetään usein tabuna. Tällaisia aiheita, joita aineistossani esiintyi, oli muun muassa alkoholiongelmät, huumeet ja sukupuolitaudit. Jaksojen nimissä näitä vakaviakin aiheita käsiteltiin kuitenkin humoristisella tavalla, joka saattaa vaikuttaa jopa kaunistelulta. Jaksojen nimeäminen tällä tavalla varmistaa sen, että nimet tehoavat

mahdollisimman hyvin kohdeyleisöön, joka on tavallisesti koostunut suomalaisista nuorista. Jos *Salatut elämät* olisi tarkoitettu lastenohjelmaksi, olisi jaksosten nimeäminenkin varmasti erilaista.

Kandidaatintutkielma on laajuudeltaan hyvin suppea, ja sen takia aineiston analyysi jäi pintapuoliseksi. Tämä antaa kuitenkin erinomaisen mahdollisuuden esimerkiksi *Salattuihin elämiin* liittyvään jatkotutkimukseen. Jatkotutkimusta on mahdollista tehdä tarkastelemalla sarjan jaksosten sisältöä. Voittaisiin esimerkiksi havainnoida, löytyykö jaksoista samoja huumorin kielellisiä keinoja kuin jaksosten nimistä. Mielenkiintoista olisi selvittää myös, onko tietyillä hahmoilla omat keinonsa käyttää huumoria. Jatkotutkimusta voidaan tietysti tehdä muistakin televisiosarjoista, ja voisi ollakin kiinnostavaa analysoida joko kahden aivan erilaisen sarjan tai sitten kahden melko samanlaisen sarjan sisältämää huumoria ja niiden yhtymä- sekä eroamis-kohtia. Sekä *Salattujen elämien* jaksosten että jaksosten nimien sisältämä huumori on tarkasti käsikirjoitettua. Olisikin hyvin kiinnostavaa tarkastella sitä, eroaako tällainen käsikirjoitettu huumori ja improvisoitu huumori, kuten esimerkiksi komediasarja *Putouksessa*, toisistaan.

LÄHTEET

- Ahola, Suvi 1997 (päivitetty 17.2.2016): Jansson, Tove. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/1395> 17.4.2019.
- Alexander, Richard 1997: Aspects of Verbal Humour in English. – https://books.google.fi/books?id=zioy07JVHcwC&pg=PP7&hl=fi&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false 2.2.2019.
- Eskola, Jari 2001: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine, toim. 2001: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelvalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. Chydenius-Instituutin julkaisuja 3.
- Hakala, Mikko 2012: *Intertekstuaalisuus huumorin elementtinä Fingerpori-sarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38395/URN:NBN:fi:jyu-201208272256.pdf?sequence=1> 10.4.2019.
- Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko 2012: *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holsteyn, Inge 2007: *Uusi kielemme – Finnish for busy people*. – <http://www.uusikielemme.fi/sayings.html> 8.5.2019.
- Kajanmaa, Salla 2017: *Huumorin muodostuminen Disneyn animaatioelokuvassa Frozen – Huurteinen seikkailu*. – Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53783/URN:NBN:fi:jyu-201705032182.pdf?sequence=1> 9.4.2019.
- Kalaja, Paula, Alanen, Riikka & Dufva, Hannele 2011: *Kieltä tutkimassa – tutkielman laatijan opas*. Helsinki: Finn Lectura.
- Kangasniemi, Heikki 1997: *Sana, merkitys, maailma*. Finn Lectura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskus: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> 6.5.2019.
- Knuuttila, Seppo, Hakamies, Pekka & Lampela, Elina 2015: *Huumorin skaalat: esitys, tyyli, tarkoitus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kalevalaseuran vuosikirja 94.
- Kuiri, Kaija 2012: *Johdatus semantiikkaan*. Finn Lectura.
- Kytömäki, Leena 1986: Kielen lipsahduksia: Kielellisen leikittelyn anatomiaa. – *Suomen kielen seura*. – http://www.suomenkielenseura.fi/wp-content/uploads/sj28_047-073_kytomaki.pdf 2.2.2019.
- Laalo, Klaus 1989: Homonymiasta ja polysemiasta. *Virittäjä* 93 (2) 220. – <https://journal.fi/virittaja/article/view/38284/31207> 4.2.2019.
- Larjavaara, Matti 2007: *Pragmasemantiikka*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Liukkonen, Maiju 2010: *Ihastuttavallista ja riemupärskyä! Sanasto ja fraasit Roald Dahlin lastenkirjassa Iso Kiltti Jätti*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24899/URN:NBN:fi:jyu-201008252491.pdf;sequence=1> 20.1.2019.
- MTV 2018: *Putous ja Salatut elämät vetonauloina – MTV:llä kaupallisten kanavien suurimmat katsojaluvut*. – <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/putous-ja-salatut-elamat-vetonauloina-mtv-lla-kaupallisten-tv-kanavien-alkuvuoden-suurimmat-katsojaluvut/6799566#gs.9HHIYEXX> 27.1.2019.
- Määttänen, Juuso 2019: Salattujen elämien päätösjaksot paljastavat jotain oleellista suosikkisarjasta – Katsoimme ne kaikki, ja tässä on löydös. *Helsingin Sanomat*. – <https://www.hs.fi/nyt/art-2000005976270.html> 27.1.2019.
- Nenonen, Marja 2002: *Idiomit ja leksikko – Lausekeidiomien syntaktisia, semanttisia ja morfologisia piirteitä suomen kielessä*. – Academia.edu. – https://www.academia.edu/684574/Idiomit_ja_leksikko_lausekeidiomien_syntaktisia_semanttisia_ja_morfologisia_piirteita_suomen_kielessa 9.4.2019.

- Ritvanen, Ranja 2009: *Kielellä leikittely sarjakuvassa Viivi ja Wagner*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. – https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/21731/URN_NBN_fi_jyu-200908273854.pdf?sequence=1 20.1.2019.
- Saeed, John I. 2011: *Semantics*. Kolmas painos. Wiley-Blackwell. – <https://www.dawson-era.com/readonline/9781118305850> 8.5.2019.
- Talve, Jukka 2005: *Huumori tekstin ja kokemuksen risteyksessä – Huvittavuuden prosessin systeemiteoreettisia suuntaviivoja*. *Elore*, 12(2). – <https://doi.org/10.30666/elore.78520> 8.5.2019.
- US = *Urbaanisanakirja*. – <https://urbaanisanakirja.com/> 8.5.2019.
- Vilenius, Anne Maijastiina 2010: *Minä sulle homonyymit näytän. Kielellinen leikittely Fingerpori-sarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. – <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/62932/gradu2010vilenius.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 24.1.2019.
- Wikipedia: *Roomalainen tie*. – https://fi.wikipedia.org/wiki/Roomalainen_tie 8.5.2019.
- *Salatut elämät*. – https://fi.wikipedia.org/wiki/Salatut_elämät 8.5.2019.
- *Salatut elämät (esityskausi 2010–2011)*. – [https://fi.wikipedia.org/wiki/Salatut_elämät_\(esityskausi_2010–2011\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Salatut_elämät_(esityskausi_2010–2011)) 6.5.2019.
- *Salatut elämät (esityskausi 2011–2012)*. – [https://fi.wikipedia.org/wiki/Salatut_elämät_\(esityskausi_2011–2012\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Salatut_elämät_(esityskausi_2011–2012)) 6.5.2019.
- *Selvä päivä*. – https://fi.m.wikipedia.org/wiki/Selvä_päivä 12.4.2019.
- WS = *Wikisanakirja*. Vapaa sanakirja. – <https://fi.wiktionary.org/wiki/Wikisanakirja:Etusivu> 8.5.2019.
- Youtube: *Salzut Videot*: https://www.youtube.com/channel/UC_Vce2STL9beSBXKF8ERgFg/videos 18.4.2019.
- *Taalasmaan Suppo*: <https://www.youtube.com/user/MrFinGamer01> 18.4.2019.
- Äijö, Marko (FremantleMedia) 2019: Henkilökohtainen sähköpostiviesti 7.2.2019.